

Televisiota ei ole

David Morley haastattelu

Tätä nykyä Lontoon yliopistossa, Goldsmiths' Collegessa vaikuttava **David Morley** on yksi brittiläisen kulttuuritutkimuksen keskeisiä hahmoja, Stuart Hallin ohella yksi Birminghamin nykykulttuurin tutkimuskeskuksen (CCCS) runsas vuosikymmen sitten aloittaneista tutkijoista.

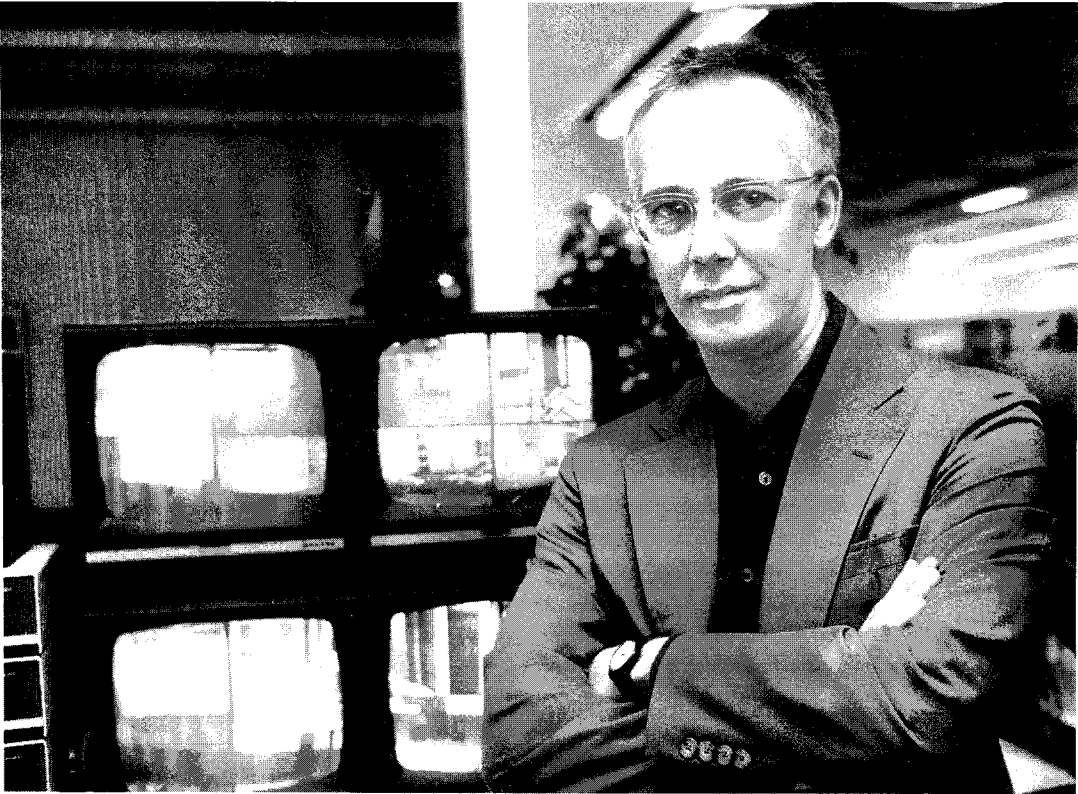
Morley oli ensimmäisiä kulttuuritutkijoita, jotka viime vuosikymmenen taitteessa kiinnostuivat yleisöistä — ennen muuta televisioyleisöistä. Tällä saralla hän onkin jo saanut uranuurtajan maineen mm. teoksillaan *The Nationwide Audience* (1980) ja *Family Television* (1986). Yleisötutkimuksen valtavirran kääntynytä etnografiaan Morley on jatkuvasti korostanut myös aiempien jäsennysten relevanssia. Hän pitää edelleen tiukasti kiinni birminghamilaisten tietyistä linjanvedoista, ennen muuta kulttuurisen vallan keskeisyydestä, jonka uudempi (yhdysvaltalainen) kulttuuritutkimus on hänestä hukannut tekstien virtaan.

Morley on työssään sivunnut myös genreä, erityisesti CCCS:n sisäänkoodaus/uloskoodausmallia kritisoivassa *Jälkikirjoituksessaan* (*'The Nationwide Audience' — A Critical Postscript* 1981). Siinä hän katsoo, että käsite voisi tarjota ratkaisun mallin eräisiin perustaviin ongelmiin ja edesauttaa erityisesti tekstien ja yleisöjen välisen suhteiden täsmällisempää erittelyä. Seuraavassa *Tiedotustutkimuksen* haastattelussa Morley vastaa mm. kysymykseen, mihin genre hänen työstään *Jälkikirjoituksen* jälkeen kuitenkin unohtui.

Haastattelu on sikäli ”postmoderni” — Morleyn luonnehdintaa lainataksemme — että se on toimitettu hänen nauhalle puhumistaan vastauksista toimituksen kirjeitse lähettämiin kysymyksiin.

Et ole *Jälkikirjoitusta* seuranneissa tutkimuksissasi kehitellyt pidemmälle siinä esittämäsi ajatusta genrestä. Kuinka merkittävänä itse asiassa tuolloin pidit genren käsitettä viestinnän tutkimuksessa?

On oikeastaan sattumaa, että en ole palannut genreen. Toivon voivani tehdä sen vastaisuudessa. Genre näyttää minusta edelleen äärimmäisen kiinnostavalta ja hyödylliseltä käsitteeltä, kun halutaan jäsentää ja tutkia viestinnän käyttöä sen eri muodoissa. Uskon myös yhä, että juuri sen avulla voidaan ratkaista *Jälkikirjoituksessa* mainitsemiani sisäänkoodaus/uloskoodausmallin ongelmia. Yksi näiden ongelmien syhän oli, että malli kehitettiin selittämään erityisesti sähköistä uutis- ja ajankoh-
taisjournalismia, ei viestinnän koko laajaa kenttää. Tuolloin viihdeohjelmien tuotannon, saippuaopperoiden jne. tutkimus oli hädintuskin alkanut. Mallin alkuperäinen kehittämiskonteksti rakensi siihen sisään mm. sen yksinkertaistavan oletuksen, että useimmiten useimmat sanomat sisäänkoodataan hallitsevan koodin pohjalta. Lisäksi se sallii vain kolme loogista mahdollisuutta: vastaanottaja joko jakaa kokonaan, osittain tai ei

LEHTIKUVA

ollenkaan koodauksen, jolla sanoma on sisäänkoodattu. Ainoa parannus mallin alkuperäisiin muotoiluihin oli näiden loogisten asemien ymmärtäminen sosiologisiksi, jolloin voitiin jo paremmin tunnistaa sosiaalisen taustan piirteitä ja siinä vallitsevia eroja sekä erityyppisten ja eri sosiaalisissa asemissa olevien uloskoodaajien välisiä eroja.

Jälkikirjoituksessa halusin kehittää ajatusta genrestä eräänlaisena konventionaalisenä sopimuksena sisään- ja uloskoodaajan välillä. Tämä mahdollistaa paljon laajemman toimintojen kentän tarkastelun. Voimme ryhtyä pohtimaan, miksi tietyillä ohjelmatyypeillä näyttää olevan eriytynyttä relevanssia eri sosiaalisissa ja kulttuurisissa asemissa oleville ihmisille. Tätä ymmärrystä on sitten mahdollista hyödyntää eritellessä, miten eri yleisön jäsenet koodaavat ulos tietyn tyyppisen aineiston.

Miten määrittelisit genren nykyään ja mikä voisi mielestäsi olla sen anti tiedotustutkimukselle?

Genren käsitteen varsinainen viehäytys on sen yksinkertaisuudessa sekä helpoudessa siirtää se yhdestä kontekstista toiseen. Niinpä kun puhun genrestä, tarkoitan yhtä lailla kovien uutisten genreä, sosiaalireportaasin genreä kuin visailujen, westernin tai poliisisarjan genreä. Erityyppiset ohjelmat on koodattu sisään tiettyjen geneeristen konventioiden pohjalta. Nämä konventiot ovat harvoin selkeästi ilmaistuja; ne

ovat nimenomaisesti niitä lausumattomia esioletuksia, jotka puiteistavat tietyn genren sisältöä.

Voisin ilmaista asian myös toisin. Yksi syy, että huomioin genren käsitteen 1980-luvun alussa elokuvateoriasta — **Tom Ryallin** ja **Steve Nealen** töistä — oli, että näin siinä keinon haastaa tuolloin vallitsevaksi muodostumassa ollut universalisoiva näkökulma televisioon. Tämä psykoanalyysistä vaikutteita saanut tendenssi tuotti lähiluvulla tekstianalyseja, joiden kohteena oli ”televisio” tai ”televisio itsessään”. Toisin sanoen kehitettiin aivan liian yleistä tarkastelutapaa.

Tietyllä tasolla on tietenkin analyttisesti täysin pätevää kysyä, mitä televisio on erotukseksi elokuvasta. Näiden kahden välillä on tärkeitä eroja, joita esimerkiksi **John Ellis** kirjassaan *Visible Fictions* kiinnostavasti tutkii. Tämä voi kuitenkin tarjota vain lähtökohdan. Minusta genren käsitteen kiinnostavuus on juuri siinä, että sen avulla on mahdollista siirtyä tästä television ja elokuvan karkeasta vastakkainasettelusta tarkastelemaan aivan toisen tason eroja niiden välillä sekä televisiodiskurssin sisällä.

Televisiohan ei ole mikään yhtenäinen diskurssi. Sen tutkiminen ”itsessään” on kuin myyttisen yksisarvisen metsästystä — ei sitä koskaan löydy. Minusta on oleellista tutkia televisuaalisen aineiston eri genrejä, erityyppisten ohjelmien välisiä eroja, niitä geneerisiä konventioita, joita rutiininomaisesti hyödynnetään erityyppisten ohjelmien tuottamisessa. Sitä kautta voidaan eritellä television eri genrejen katsojille tarjoamia subjektiasemia sekä tiedon ja mielihyvän muotoja.

Minulle genren käsitteen mielenkiinto television osalta on juuri siinä, että sen avulla voidaan tutkia eroja television sisällä, siis erityyppisen televisuaalisen materiaalin välisiä eroja. Nimittäin vaikka televisio ei minusta ole yhtenäinen teksti, en näe järkevänä mennä liiaksi myöskään **Raymond Williamsin** kelkkaan, kun tämä väittää että televisio on itse asiassa virtaa. Hänestähän ihmiset eivät tyypillisesti katsele tätä tai tuota ohjelmaa vaan esimerkiksi vilkaisevat vähän saippuaopperaa, siinä välillä paria mainosta, katsovat sitten ehkä loput saippuaopperasta tai jotain toiselta kanavalla, pujottelevat kanavilla jos ikävystyminen yllättää ja päätyvät lopulta katsomaan uutisia niin että ovat illan päättyessä tulleet seuranneeksi jonkinlaista erityyppisen aineiston potpurria.

Ajatus virrasta tuntuu itse katselutoiminnan kuvauksena aivan järjelliseltä. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö ruudussa olisi tarjolla täysin erillisiä genrejä ja ohjelmatyyppejä. Voi olla, että ihmiset rikkovat ohjelmatyyppien rajat kaukosäätimellään, mutta silti ne pysyvät erityyppisinä materiaaleina. Vastaavasti, vaikka monen katsojan katsomiskokemus voi olla kuvatonlainen, on myös tilanteita, joissa halutaan katsoa juuri tiettyä ohjelmaa. Yksi syy tähän saattaa olla, että ohjelma edustaa tiettyä, katsojaa miellyttävää genreä. Katsoja tietää pitävänsä ohjelmasta siksi, että genret nimenomaisesti tarjoavat luotettavaa, ennakoitavaa mielihyvää. Juuri tämä kuuluu genren ja katsojan välisen sopimuksen luonteeseen.

Millaisena näkisit genren hyödyn nimenomaisesti uutis- ja ajankohtaisjournalismin tutkimuksessa?

Myös tältä osin genren käsitteen hyöty on minusta sen kyvyssä tehdä erotteluja laajemman kentän sisällä, erityyppisten uutisten välillä. Britanniassa on BBC 1 -kanavalla tietyn tyyppiset uutiset, jotka on suunniteltu tietynlaiselle yleisölle ja lähetetään

tiettyyn aikaan illasta. Kanavalla 4 taas on lähes kaksi kertaa pidempi uutislähetys. Minusta se edustaa toisenlaista uutisgenreä, joka on suunniteltu toisenlaista yleisöä ajatellen. Se olettaa yleisöltään erilaista kulttuurista kompetenssia suhteessa esimerkiksi talouteen, politiikkaan ja kansainvälisiin kysymyksiin. Nämä uutiset toimivat myös diskursiivisesti toisella tavalla; äänen ja kuvan suhde on niissä toinen, ihmisläheistä aineistoa käytetään niissä toisella tavalla ja tapa jolla niissä tällöin henkilöidään aiheita on toinen.

Genren avulla voidaan erottaa erilaisia alagenrejä myös ajankohtaisohjelman genren sisällä. Voidaan puhua 'kovaksi keitetystä' dokumentista tai Britanniassa yhä suosituimmasta, Wallraff-tyyppisestä 'tutkivasta' dokumentista, jossa toimittaja naamioituu ja käyttää piilotettua kameraa, tms. Nämä ovat hyvin selkeitä ajankohtaisgenren alagenrejä. Juuri erojen tekeminen on genren käsitteen mieli.

Etusijalle asettava luenta oli yksi sisäänkoodaus/uloskoodausmallin keskeisimpiä käsitteitä. Sen täsmällinen määrittely näyttää tuottaneen sinulle vuosien varrella päänvaivaa. Miten nyt jäsentäisit etusijalle asettuvan luennan ja tekstuaalisen (sisäänkirjoitetun) lukijan välisen suhteen, joka *Jälkikirjoituksessa* jää hie-man hämäräksi? Ja mikä on näiden käsitteiden suhde genreen?

Etusijalle asettuvan luennan käsite on edelleenkin hankala ja taatusti kaipaa kehittelyä. Siihen liittyy yhä kysymyksiä, joista olen epävarma. Näen sen joka tapauksessa liittyvän kutsuun, jonka diskurssi esittää katsojalle tai lukijalle, jotta tämä lukisi jotain juuri tietyllä tavalla. Käsite viittaa sisältöön, se viittaa tiettyyn aiheeseen.

Sisäänkirjoitettu lukija tai subjektiasema kytkeytyy nähdäkseni hiukan perustavampaa kysymykseen, kyseessä on toisen tason käsite kuin etusijalle asettava luenta. Se ei niinkään liity tiettyyn aiheeseen tai sisältöön kuin eräänlaiseen meta-asemaan, johon lukijaa tai katsojaa kutsutaan ja johon etusijalle asettuvat luennat luultavimmin perustuvat. Oleellista joka tapauksessa on, että todellinen lukija voi omaksua tai olla omaksumatta sisäänkirjoitetun subjektiaseman. Tämän tehtyään hän voi vielä toteuttaa tai olla toteuttamatta ne etusijalle asettuvat luennat, joita kyseiseen subjektiasemaan asettuneelta lukijalta edellytetään.

Näitä kysymyksiä pitää minusta käsitellä yhteydessä eri genreihin. Genret tarjoavat omia subjektiasemiaan ja etusijalle asettuvia luentojaan erilaisten mekanismien avulla. Erityyppiset tekstit kutsuvat yleisöä eri tavoin, ne tarjoavat erityyppistä mielihyvää tai tyydytystä motivoiden näin katsomista, lukemista ja kuuntelua tietyin tavoin. Sikäli kuin emme halua luiskahtaa essentialismiin — nähden esimerkiksi television toimivan jollain kaamean abstraktilla tavalla — on lähdeittävä tarkastelemaan sitä, miten nämä kysymykset artikuloituvat erilaisissa genreissä.

Sisäänkoodaus/uloskoodausmalli tuntuisi ehdottavan myös tekstin ja sen tuottajien välisten suhteiden tutkimista. Nämä näyttävät kulttuurilähtöisessä tiedotustutkimuksessa kuitenkin jääneen uloskoodausta paljon vähemmälle huomiolle. Siinä missä uloskoodauksen nähdään eriytyvän mitä moninai-simpiin ryhmä- ja kontekstisidonnaisiin tapoihin, sisäänkoodaus tuntuu pitkälti samaistuvan yhteiskunnan makroinstituutioihin. Pidätkö tekstien tuotannon —

journalistisen käytännön — tutkimista jotenkin vähemmän tärkeänä kuin yleisöjen tutkimista?

Minusta tuotannon ja sisäänkoodauksen tutkiminen on edelleen tärkeä alue.

Stuart Hallin alkuperäinen muotoilu sisäänkoodauksesta ottaa itse asiassa huomioon sen hyvin ongelmallisen luonteen. Jossain kohdin hän puhuu radiotoimittajien ja poliitikkojen suhteesta eräänlaisena ”hampaita kirsкуttavana harmoniana”. Se kuvaa minusta aika osuvasti tuon suhteen ristiriitaista luonnetta.

Strukturalismi nähdäkseni sai osaltaan aikaan sen, että sisäänkoodauksen tutkimisen suosio väheni. Tuolloin strukturalismi väitti — tai sen ymmärrettiin väittävän — että ”me emme puhu vaan kieli puhuu meissä”. Alitajuisten prosessien osuus viestinnässä, tietoisuuden vajavainen itseymmärrys, jne. olivat tietysti tärkeitä teoreettisia huomioita. Mentäessä tähän suuntaan liian pitkälle kuitenkin hämärtyy se, että toimittajat tietysti ovat intentionaalisia toimijoita. Ei tarvitse kuin istua toimituskokouksessa havaitakseen, että heillä tottavie on kovaäänisestikin ilmaistuja pyrkimyksiä. Ja niiden tutkiminen on epäilemättä tärkeää.

Sisäänkoodauksen muodot erityyppisen viestinnän tuotannossa ovat vähintään yhtä kiinnostava tutkimuksen kohde kuin uloskoodauksen prosessit. Sisäänkoodausta ei totisesti voi lähestyä monoliittisena teollisena makroinstituutiona. Sellaista voisi esittää vain vanhanaikainen ja kovapäinen poliittisen taloustieteen kannattaja tyyliin: kerro minulle kuka välineen omistaa, niin minä kerron millaisia ovat tuotteet.

Mediaryhmä halusi käsitteellistää ja tutkia viestintäprosessia kokonaisuutena sen yhteiskunnallisessa kontekstissa ja selvittää tämän prosessin sosiaalisia ja kulttuurisia perusteita, kuten kysymyksiä vallasta ja ideologiasta. Uskotko, että — näinä postmoderneina aikoina — ylipäätään on tarpeellista tai edes mahdollista kehittää yleisiä teoreettisia malleja viestinnästä? Ja voisiko tällainen teoria olla samalla historiallisesti ja paikallisesti herkkä?

Kyllä. Minusta on edelleen todella tärkeää rakentaa yleisiä teoreettisia malleja viestinnästä. Käsitelyssä, että elämme postmodernia aikaa, jossa yleiset käsitteet on jotenkin pantu viralta, ei minusta ole mitään järkeä. Postmoderni itsessään on yleinen käsite, ja esimerkiksi ajatus metatarinan kuolemasta on itsessään metatarina. Näistä ajatuksellisista häikeistä ei yksinkertaisesti pääse pois. Teoretisoimisen, teoreettisten mallien rakentamisen, tarpeellisuutta on mahdoton paeta.

Itse olen selkeästi sitoutunut siihen, että jokaisen yleisen teoreettisen mallin täytyy olla historiallisesti ja paikallisesti herkkä. Tämä lähtökohta kehittyi nykykulttuurin tutkimuskeskuksen pitkässä kamppailussa psykoanalyttisen elokuva- ja kulttuuritutkimuksen universalisoivia, abstrakteja pyrkimyksiä vastaan. Näimme niiden ongelmana juuri kyvyttömyyden herkistyä paikallisille olosuhteille. Tämäntyyppinen ajattelu ajautuu lopulta teoriaan sen itsensä vuoksi. Ja kuten Hall on sanonut, sellainen teoria ei lopulta ole kiinnostavaa.

Kiinnostavampaa ja tärkeämpää on kyky teoretisoida tiettyjä olosuhteita, tarjota analyysin muotoja tuon tai tämän kulttuurisen suhdanteen tiimoilta. Päästäkseen käsitiksi konkreettiseen on kuitenkin kuljettava analyttisten abstraktioiden kautta. Teoreettista ja empiiristä tutkimusta ei minusta voikaan asettaa vastakohtiksi. Oleellista on kytkeä paikallinen tutkimus ja yleinen teoreettinen kehys toisiinsa, liikkua edes-

takaisin mallien rakentamisen ja empiirisen tutkimuksen välillä. Onkin tärkeää kehittää käsitteitä, joita voi soveltaa analyysin molemmilla tasoilla, käsitteitä, joilla saa tiukemman otteen siitä, miten mikrotason ilmiöt kytkeytyvät makrotason rakenteisiin.

Esimerkiksi *Family Television* -tutkimus oli yritys kytkeä mikroanalyysin kysymykset osaksi suurempia rakenteita. Jos tietty mies tietyntyyppisestä perheestä katsoo tiettyjä ohjelmia tiettyinä aikoina tietyssä tuolissa istuen eikä käytä koskaan pesukonetta, siinä missä tietty nainen käyttää tiettyjä kodinkoneita, katsoo tiettyjä ohjelmia jne., kyse ei ole vain näiden nimenomaisten ihmisten elämän yksityiskohdista. Kiinnostavaa on se, miten heidän toimintansa liittyy laajempiin kulttuurisiin kysymyksiin sukupuolesta, ja miten tämä kaikki taas liittyy suurempaan sosiaaliseen kuvioon mikro- ja makrotason ilmiöiden suhteesta, perheen suhteesta kansakuntaan, yksityisen suhteesta julkiseen, ja miten kaikki nämä kentät ovat itsessään sukupuolistuneita.

Miten arvioisit Birminghamin nykykulttuurin tutkimuskeskuksen työn merkitystä tänään?

Yksi syy, miksi olen korostanut CCCS:n mediaryhmän työn jatkuvaa relevanssia on yksinkertaisesti se, että tuon työn ytimessä on kulttuurisen vallan käsite. Toki sitä seurannut kulttuurintutkimus on tuottanut paljon kiinnostavaa teoretisointia mielihyväs- tä, yleisön reaktioista ja monista muista kysymyksistä. Monet kysymykset, joita ei edes kunnolla muotoiltu CCCS:n työssä, ovat nousseet tutkimuksen kohteiksi. Suuressa osassa uudempaa kulttuurintutkimusta on kuitenkin ongelmana, että se liukuu kohti eräänlaista helppoa, relativistista populismia, jossa kulttuurisen vallan käsite tuntuu katoavan. Ja se on käsite, josta on minun mielestäni pidettävä ehdottomasti kiinni.

Varhaiseen kulttuurintutkimukseen sisältyi myös tietty sosiologinen näkökulma. Etenkin amerikkalainen kulttuurintutkimus on mielestäni viime vuosina kehittänyt huolestuttavan epä sosiologiseen suuntaan. Se on päätynyt lähes täysin tekstuaaliseksi tutkimukseksi. En tällä halua riistää tekstuaaliselta analyysiltä sen arvoa, mutta maailma todellakin on enemmän kuin joukko tekstejä. Suuri osa amerikkalaisesta kulttuurintutkimuksesta näyttää minusta unohtaneen tämän ja se on johtanut sosiologisen perustan katoamiseen. Siitä perustasta varhainen CCCS:n mediaryhmän työ minusta piti kiinni.

Olet *Nationwide Audience* -tutkimuksen jälkeen keskittynyt television käytön etnografiseen tutkimukseen tietyissä ryhmissä ja niiden erityisissä konteksteissa. Käänteinen käänne tekstianalyysistä näyttää olevan lähes valtaviiran lähestymistapa nykyisessä tiedotustutkimuksessa. Viime aikojen keskustelussa myös sinua on kritisoitu 'uudesta revisionismista' (esim. Curran, *European Journal of Communication* 2/3:1990). Mistä nähdäksesi johtuu, että yleisön tutkimisesta on tullut niin keskeinen kiinnostuksen kohde kulttuurisesti suuntautuneessa tiedotustutkimuksessa? Luuletko, että etnografinen tutkimus säilyttää valta-asemansa myös tulevaisuudessa?

Kun itse aloin tutkia televisioyleisöjä 1970-luvun lopulla, yleisöt olivat 'se suuri tutkimaton alue'. En löytänyt ketään, jonka kanssa keskustella yleisöistä, kaikki lukivat poliittista taloustiedettä tai hyvin abstrakteja tekstianalyseja. Olin itse asiassa hyvin

eristyksissä tehdessäni Nationwide-tutkimusta. Pyrkimykseni oli alunperin siis korjata yleisön laiminlyönti tiedotustutkimuksessa.

On myös muistettava kehitykseen kytkeytyvät intellektuaaliset muodit, uramahdollisuudet, merkit ja erottautuminen. Tietyissä vaiheissa kävi ilmeiseksi että alue, jolla saattoi pysytellä kehityksen virrassa, oli juuri yleisötutkimus. Siellä tapahtui jotain uutta ja siksi niin monet kipusivat veneeseen. Kuitenkaan mikään, jota ajaa eteenpäin muodikkisuuden luoma motivaatio, ei voi säilyä muodikkaana. Enemmän tai myöhemmin yleisötutkimus väistyy muodista — ja tämän ennustuksen teen hyvin mielelläni. Yhtä varmasti se kuitenkin jonain toisena hetkenä vielä palaa.

Sama pätee etnografiseen tutkimukseen, jossa tilanne on kuitenkin hiukan monimutkaisempi. Olemme tilanteessa, jossa etnografinen yleisötutkimus näyttäytyy kulttuurisesti herkälle tutkijalle lähes ainoana eettisesti ja poliittisesti oikeana tutkimusmenetelmänä. Minusta tämä on hölynpölyä. Kaikki metodologiset kysymykset ovat käytännöllisiä, kaikilla metodologioilla — etnografia mukaan lukien — on hinta, joka niiden tarjoamista mahdollisuuksista on maksettava. Luen mieluummin hyvän survey-tutkimuksen kuin huonoa etnografiaa — ja tietysti päinvastoin.

Tekstianalyysin ja uloskoodauksen tutkimuksen yhdistäminen on minusta edelleen ihanteellinen tapa tehdä tutkimusta. Se, että myöhemmässä työssäni en ole aina pystynyt ottamaan huomioon kaikkia viestinnän momenteja, johtuu käytännön vaikeuksista, kuten siitä, montako tuntia päivässä on tai rahamäärästä, jonka kulloinkin voi saada tutkimusta rahoittavalta instituutiolta.

Tuoreemmassa tutkimuksessani olen yrittänyt yhtä aikaa ottaa huomioon ne kaksi viestinnän ulottuvuutta, joita James Carey liittää viestintään yhtäältä siirtona ja toisaalta rituaalina. Olen yrittänyt pohtia sekä joukkotiedotuksen sisällön että sen potentiaalisen vaikutuksen välistä suhdetta, mutta samaan aikaan ottaa huomioon sen ettei viestinnässä ole yksin kyse tietyn ideologisen sisällön siirtämisestä, vaan yhtä aikaa katsomisen käytännöistä. Nämä käytännöt ovat yhtäältä kotoisia rituaaleja omine erityisine rutiineineen (milloin tv avataan, milloin lapset pannaan nukkumaan) mutta toisaalta — ja tämä on tärkeää — ne kytkeytyvät laajempiin kulttuurisiin ja yhteiskunnallisiin prosesseihin. Tarkoitan prosesseja, joissa näiden television katselun rituaalien kautta, luodaan 'kansakunnan' kaltaisia kuvitteellisia yhteisöjä.

Kaiken kaikkiaan voisin luonnehtia tutkijanuraani omanlaisekseen matkaksi. Olen tullut vähä vähältä tietoisemmaksi tutkimieni ilmiöiden moninaisista, huomiota vaativista ulottuvuuksista. Niitä kaikkia ei ole voinut tutkia yhdessä projektissa, vaan huomio on kulloinkin pitänyt kohdentaa tiettyihin aspekteihin. Niinpä se että *Family Television* -projektissa keskityin sukupuolen vaikutukseen tv:n katselussa, ei tarkoita, etten olisi enää ollut kiinnostunut luokkaa, ideologiaa tai kulttuurista valtaa koskevista kysymyksistä. Kyse oli yhden ulottuvuuden lisäämisestä kehittyvään malliin. Toivon että matkanteon edistyessä käy ilmi, etten ole vain ollut johdonmukainen vaan myös onnistunut laajentamaan tutkimukseni piiriä.

**Seija Ridell
Risto Kunelius**